

Управління ризиками діяльності ІТ-підприємств: обліковий аспект

Внаслідок дії негативних зовнішніх і внутрішніх факторів можуть виникати труднощі щодо виконання бізнес-процесів ІТ-підприємства за обсягами, строками та якістю, які можуть призвести до погіршення фінансового стану підприємства і невиконання зобов'язань перед персоналом, клієнтами, акціонерами та постачальниками. Ризики ІТ-підприємства можна поділити на загальні, притаманні всім підприємствам (ризик порушення вимог чинного законодавства про працю щодо звільнення працівників, ризики дискримінації, плинності кадрів, ринковий, кредитний, валютний, ліквідності, захворювання на коронавірус, економічного середовища, управління капіталом), і специфічні, пов'язані з ІТ-сферою (ризик невідповідності готового продукту (послуги) запитам клієнта (ризик різного бачення результату виконання продукту) та ризик втрати конфіденційності клієнтів та витоку даних клієнтів (кіберзагрози)).

Управління ризиками дозволяє знизити рівень невизначеності ситуацій, що можуть призвести до негативних наслідків господарської діяльності, економити ресурси, і включає наступні етапи: 1) ідентифікація ризиків (розробка класифікації ризиків); 2) оцінка ризиків (визначення вагомості ризиків); 3) вибір заходів щодо управління ризиками (застосування методів управління ризиками); 4) оцінка ефективності управління ризиками (в розрізі заходів).

Джерелами інформації для оцінки ризику порушення вимог чинного законодавства про працю щодо звільнення працівників, ризику дискримінації, ризику плинності кадрів є таблиці обліку робочого часу, Звіти про порушення Кодексу етики колегами, клієнтами та підрядниками, а також повідомлення про несправедливе ставлення, переслідування, залякування та дискримінацію, колективний договір; ризику ліквідності – фінансова звітність та Звіт про управління, ринкового ризику – статистична звітність, ризику економічного середовища – статистична звітність, ризику управління капіталом – консолідована звітність, кредитного ризику – фінансова звітність та аудиторський висновок, судові спори з фінансово-кредитними установами, валютного – фінансова звітність та аудиторський висновок, офіційний курс валют НБУ, ризику захворювання працівників на коронавірус – страховий поліс спеціалістів на випадок захворювання на SARS-CoV-2.

Відповідність готового продукту (послуги) запитам клієнта підтверджується на основі Акту приймання-передачі виконаних робіт (наданих послуг) із зазначенням всіх виконаних попередньо задекларованих вимог у договорі. Заходами щодо зниження ризику невідповідності готового продукту (послуги) запитам клієнта є аналіз позитивних та негативних відгуків про підприємство, взаємоконтроль показників якості між відділами на відповідність стандартам якості та безпеки.

Можна виділити наступні ризики діяльності, пов'язані з часом виконання ІТ-проєкту: 1) ризики, пов'язані з часом виконання ІТ-проєкту внаслідок збільшення планового терміну придбання матеріально-технічного забезпечення ІТ-проєкту (недотримання постачальником термінів поставки); 2) ризик простоїв внаслідок перебоїв електромережі; 3) ризик простоїв внаслідок непрацездатності персоналу; 4) ризик втрати даних та тимчасового простою внаслідок кібератаки; 5) ризик невідповідності готового продукту (послуги) запитам клієнта (ризик різного бачення результату виконання продукту). Вони призводять до недовиконання замовлень відповідно до договору, зменшення обсягу наданих послуг за звітний період, зменшення чистого доходу і чистого прибутку, збільшення вартості обслуговування обладнання, збільшення часу на виконання замовлення через необхідність витратити час на відновлення даних, збільшення кількості укладених договорів з відповідними підприємствами, які забезпечують захист даних, збільшення витрат на програмне забезпечення від кібератак, збільшення кількості резервних серверів, розширення штату працівниками – спеціалістами з кібербезпеки, а також збільшення фонду оплати праці.

Ризики діяльності, пов'язані з витратами ІТ-проєкту, можна виокремити наступні: 1) ризики, пов'язані з матеріальними витратами ІТ-проєкту; 2) ризики, пов'язані з витратами на оплату праці та соціальним страхуванням ІТ-проєкту; 3) ризики, пов'язані з амортизаційними відрахуваннями ІТ-проєкту; 4) ризики, пов'язані з іншими витратами ІТ-проєкту (ризик неправильної оцінки затрат на проєкт; ризики, пов'язані з недотриманням запланованих строків реалізації).

Ризики, пов'язані зі зростанням витрат на оплату праці та соціальне страхування ІТ-проєкту, призводять до зарплатомісткості собівартості. Ризики, пов'язані із зростанням матеріальних витрат ІТ-проєкту, призводять до матеріаломісткості собівартості. Ризики, пов'язані з зростанням вартості задіяних основних засобів та нематеріальних активів в ІТ-проєкті, призводять до амортизаційномісткості собівартості.

На основі порівняння загальної вартості майна підприємства з його чистим доходом і чистим прибутком (збитком) можна визначити основні варіанти наявності або відсутності ризиків банкрутства ІТ-підприємства:

- 1) безризиковий стан в разі відсутності витрат під час здійснення діяльності,
- 2) стан допустимого ризику в разі наявних витрат, що не перевищують чистий прибуток,
- 3) критичний стан ризику, якщо можлива величина витрат перевищує розмір прибутку, але не є більшою за чистий дохід,
- 4) катастрофічний стан ризику, якщо втрати перевищують чистий дохід, можуть досягти величини вартості майна підприємства і наявний від'ємний власний капітал в Балансі.